

**ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙ НА РОЗВИТОК МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ**

*У статті висвітлюється роль інвестицій у машинобудівній галузі, здійснено аналіз основних джерел інвестиційних ресурсів. Визначено місце іноземних інвестицій у структурі інвестиційного ресурсу України. Одним із найважливіших чинників прискорення розвитку економіки України є модернізація і технічне переоснащення галузі машинобудування як основного постачальника сучасної високопродуктивної техніки, застосування якої повинно забезпечувати зростання обсягів випуску конкурентоспроможної продукції та підвищення ефективності виробництва. Головним чинником у розвитку машинобудування і надалі залишається реалізація заходів щодо залучення та ефективного освоєння інвестицій.*

*Ключові слова: інвестиції, машинобудування, джерела інвестування.*

LABUNETS O. O., GRUSHEVITSKA A. B.

Khmelnitskyi National University

**INFLUENCE OF INVESTMENTS IS ON DEVELOPMENT OF MACHINE-BUILDING INDUSTRY OF UKRAINE**

*The article highlights the role of investment in the engineering industry, the analysis of the main sources of investment resources. The place of foreign investments in the structure of investment resources in Ukraine. One of the most important factors in accelerating the economic development of Ukraine is modernization and technical re-engineering as a major supplier of modern high technology, the use of which should provide higher volumes of competitive products and improve production efficiency. The main factor in the development of engineering remains the implementation of measures to attract and effective investing.*

*Key words: investments, engineering, investment sources.*

**Актуальність теми дослідження.** Розвиток економічних процесів машинобудівного комплексу України та вирішення соціальних проблем галузі значною мірою залежать від інвестиційного забезпечення підприємств. Інвестиції сприяють структурній перебудові економіки, забезпеченню технічного переоснащення підприємств і підвищенню їхньої конкурентоспроможності. Ключовою проблемою на регіональному рівні є неефективне використання інвестиційних ресурсів, що загалом призводить до гальмування розвитку промислових підприємств

**Аналіз останніх наукових досліджень.** Вагомий внесок у дослідження проблем проведення ефективної інвестиційної політики в галузі машинобудування зробили такі вітчизняні вчені-економісти, як О. Смирнов, В. Большаков, В. Гикавий, Н. Скудар, А. Пересада, Т. Майорова, С. Онікієнко, Ю. Коваленко, С. Урванцева, Л. Гриценко та інші вчені.

Мета дослідження – аналіз сучасного стану та перспектив інвестиційного розвитку машинобудування України та з'ясування джерел розширення інвестиційного потенціалу.

**Виклад основного матеріалу.** Машинобудування – одна з галузей сучасної економіки, стан та темпи розвитку якої визначають перспективи та виробничий потенціал усіх галузей національної економіки з досить високим рівнем інвестиційного ризику, якому властиве значне коливання попиту на продукцію, доволі часті технологічні та продуктові зміни та інші особливості, що є негативними з точки зору їх впливу на можливість інвестиційної діяльності підприємств. Одним з підтверджень істотного ступеня інвестиційного ризику, який притаманний машинобудівним підприємствам, є те, що саме дана галузь економіки найбільше потерпає від світової економічної кризи [1].

Машинобудування є головною галуззю всієї промисловості, її серцевиною. Продукція підприємств машинобудування відіграє вирішальну роль у реалізації досягнень НТП у всіх областях господарства. Розмір інвестицій у галузь машинобудування, яка забезпечує інноваційний розвиток, займає незначну частку – лише 4,6% загального інвестиційного ресурсу в Україні на 2015 рік. Активізація інвестиційних процесів значною мірою залежить від темпів реалізації продукції машинобудування. Для виявлення реальної ситуації в Україні проаналізуємо обсяги реалізованої промислової продукції (табл. 1). Так, частка машинобудування у загальному обсязі реалізованої промислової продукції у першому півріччі 2016 році складає 6,3% [2].

Обсяги реалізованої продукції машинобудівної промисловості у 2015 р. зросли на 11,6 % у порівнянні з 2014 р. Отже, відновлення обсягів виробництва машинобудівної промисловості не відбулось, причинами чого є залежність машинобудівних підприємств та споживачів їхньої продукції від доступу до кредитних ресурсів, повільне введення в дію основних фондів, низький рівень інвестиційної та інноваційної активності машинобудівних підприємств.

Найбільш вразливими до кризових явищ виявилися підприємства з виробництва транспортних засобів та шляхового обладнання. Це пояснюється скороченням споживчого кредитування населення під час кризи, основний обсяг якого припадав на придбання автомобілів. Обсяг реалізованих транспортних засобів у

2014 р. по відношенню до 2013 р. знизився на 21,1 %, у той час як обсяг реалізації машин та устаткування знизився на 3,6 %, виробництво електричного устаткування – на 3,4 %.

Таблиця 1

**Обсяги реалізованої промислової продукції в галузі машинобудування (робіт, послуг) за 2010–2015 роки, млн грн. [4]**

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
машинобудування	97056,9	130848	140539	113927	101925	113730
виробництво машин та устаткування	30608,7	37622,8	37567,8	34782,4	33524,8	41674,8
виробництво електричного устаткування	15755,2	16715,6	22141,3	21832,4	21100,6	23892,1
виробництво транспортних засобів та устаткування	44001,6	64980,5	72953,4	49803,1	39260,8	40003,1

Згідно з даними Державного комітету статистики частка машинобудівних підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції промислових підприємств складала у 2010 році – 9,3%, 2011 році – 10,1%, 2012 році – 10,3%, 2013 році – 8,6%, 2014 році – 7,2% і 2015 році – 6,5%. При цьому необхідно враховувати той факт, що в економічно розвинених країнах частка машинобудівних підприємств складає від 30 до 50% загального обсягу випуску промислової продукції (у Німеччині – 53,6%, Японії – 51,5%, Англії – 39,6%, Італії – 36,4%, Китаї – 35,2%). Така галузева структура економіки країни, з метою підтримки конкурентоздатності та подальшого розвитку, обумовлює необхідність технічного переозброєння всієї промисловості кожні 8–10 років, що вимагає значних інвестиційних вкладень.

Проаналізуємо фінансові результати діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств за 2010–2015 роки, млн грн. (рис. 1) [2].

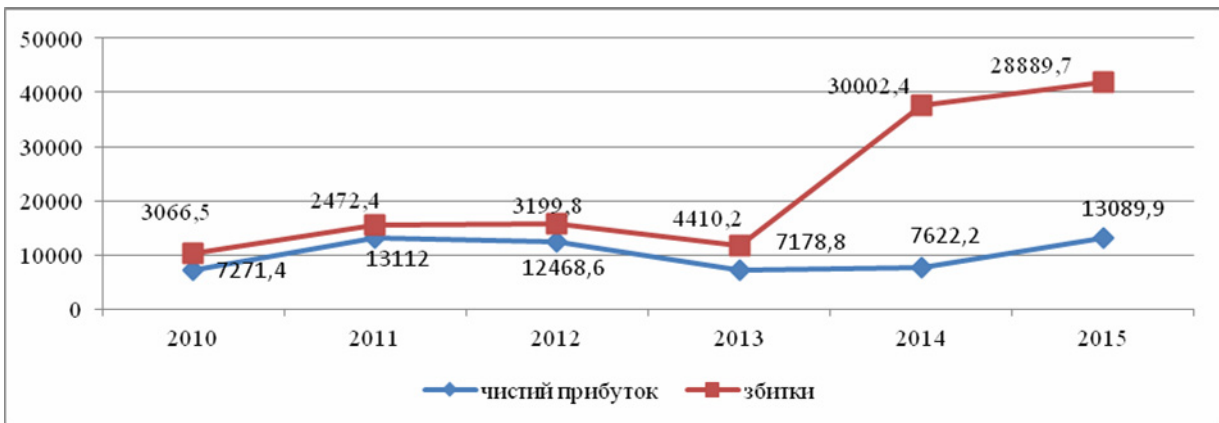


Рис. 1. Обсяги чистого прибутку (збитку) підприємств машинобудування, млн грн.

Як видно із вище зазначених даних, більш успішний був 2011 рік, коли діяльність вітчизняних машинобудівних підприємств мала загальний фінансовий результат 13,1 млрд грн. У наступних роках спостерігається тенденція до зниження, особливо у 2013–2014 роках, де загальний фінансовий результат коливався у межах 7,1–7,6 млрд грн. У 2015 році частка підприємств машинобудування, що мала позитивний фінансовий результат, становила 60,9 % (отримали чистого прибутку на 13090 млн грн), при цьому 31,1% займають підприємства, що отримали збитки на 28889,7 млн грн.

Характерними особливостями машинобудування слід назвати наступні: високий рівень накладних витрат; високий рівень металоемності; високий рівень енергозатрат; низький рівень рентабельності; тривалий виробничий цикл; тривалий період повернення інвестицій; досить низький рівень фондівіддачі; потреба у високотехнологічному обладнанні та висококваліфікованих працівниках; нерозвиненість інфраструктури внутрішнього ринку; застарілий рівень основних засобів; вплив цінних робочих кадрів до інших країн; відсутність програм та механізмів, що стимулюють упровадження інновацій та проведення науково-дослідних робіт. Ці характеристики описують сучасний стан машинобудівних підприємств України, та саме їх наявність знижує конкурентні переваги вітчизняних підприємств порівняно з закордонними. Для покращення стану справ машинобудівний комплекс потребує термінової реконструкції виробничої бази та залучення і освоєння значних інвестицій у основний капітал.

Збільшення обсягів інвестування з наявних і доступних джерел інвестування є можливим та вимагає аналізу структури інвестицій за джерелами їх надходження (табл. 2).

Таблиця 2

**Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за січень-червень 2016 року [2]**

	Освоєно (використано) капітальних інвестицій	
	у фактичних цінах, млн грн.	у % до загального обсягу
Усього <sup>1</sup>	119842,8	100,0
у т.ч. за рахунок		
коштів державного бюджету	871,2	0,7
коштів місцевих бюджетів	3790,1	3,2
власних коштів підприємств та організацій	86491,1	72,2
кредитів банків та інших позик	9763,1	8,1
коштів іноземних інвесторів	4394,7	3,7
коштів населення на будівництво житла	12026,1	10,0
інших джерел фінансування	2506,5	2,1

<sup>1</sup>Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополь та частини зони проведення антитерористичної операції.

Як видно з табл. 2, власні кошти підприємств є основним джерелом фінансування капітальних вкладень, фактично економіка України інвестується переважно за рахунок реінвестування доходів підприємств. Висновок невтішний: домінування частки власних коштів підприємств у фінансуванні їх інвестицій в основний капітал фактично означає закритий характер економічного відтворення [3, с. 52]. Аналогічна ситуація спостерігається в здійсненні капітальних інвестицій у Хмельницькій області (табл. 3)

Таблиця 3

**Капітальні інвестиції за джерелами фінансування у Хмельницькій області [4]**

	Освоєно (використано) капітальних інвестицій					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	тис. грн.					
Усього	2947584	3546804	3489339	3637605	4078277	6809321
у тому числі за рахунок:						
коштів державного бюджету	94207	167089	78351	69074	36997	134495
коштів місцевих бюджетів	138566	152090	158048	168909	204008	538244
власних коштів підприємств та організацій	1117398	1518313	2012807	1896342	1857843	2910695
кредитів банків та інших позик	536245	995537	286087	362397	303835	217979
коштів іноземних інвесторів	247813	7348	4864	4966	3770	371
коштів населення на будівництво житла	591735	465788	667395	882020	1436094	2601821
інших джерел фінансування	221620	240639	281787	253897	235730	405716

Як видно з табл. 3, власні кошти підприємств та організацій є основним джерелом фінансування капітальних вкладень: у 2014 р. їх частка дорівнювала 45,6 %, у 2015 р. – 42,7 %, за рахунок державного та місцевого бюджетів відповідно 5,9 % та 9,9 %.

Тенденція зростання інвестиційної діяльності за рахунок власних коштів підприємств, має ряд переваг:

- підвищення фінансової стійкості за рахунок додатково сформованого з прибутку власного капіталу;
- формування і використання власних коштів, що відбувається стабільно впродовж року;
- мінімізація витрат на зовнішнє фінансування (обслуговування боргу за кредитом);
- спрощення процесу прийняття управлінських рішень щодо розвитку підприємства за рахунок додаткових інвестицій, оскільки джерела витрат відомі раніше.

Можливість фінансування інвестиційної діяльності за рахунок власних фінансових коштів дає можливість підприємству отримати більшу суму прибутку, яку знову можна вкласти в проект, і таким чином нарощувати свою грошову масу, прискорювати її оборот, скорочувати цикли оборотів та підвищувати їх ефективність. Внаслідок цього кінцева мета діяльності підприємства у вигляді отримання прибутку, перетворюється на початковий пункт нового фінансового потоку. Таким чином, на підприємствах, що фінансуються за рахунок прибутку, відносна величина коштів стрімко зростає й значно перевищує їх

абсолютну суму, тобто грошову масу, яка насправді існує і знаходиться в обороті. Це означає, що і в якісному, і в кількісному вимірі найефективнішими є власні джерела фінансування.

Однак ключовим недоліком є нестабільність податкового законодавства при обмежених обсягах власних коштів у підприємств [3, с. 59].

Хоча прибуток підприємств є важливим і найменш ризикованим засобом поповнення інвестицій, проте сьогодні прибуток, як джерело покриття інвестиційних потреб в Україні, практично не використовується. Прибуток може бути джерелом інвестицій лише для підприємств, які мають стабільний розвиток, однак такий механізм є неможливим для підприємств, що одержали збитки.

Наступним власним джерелом фінансування інвестиційної діяльності підприємства є амортизаційні відрахування, що утворюються в результаті перенесення вартості основних виробничих фондів на вартість готової продукції.

Під час аналізу сучасного стану інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств виникла необхідність вивчення кола основних інвесторів машинобудування нашої країни та їх частки у загальному розмірі інвестування промисловості (табл. 4).

Таблиця 4

**Обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну на 01.01.2016 р. [2]**

	Обсяги прямих інвестицій на 31.12.2015 (млн доларів США)	У % до підсумку
Усього	43371,4	100
у тому числі:		
Кіпр	11744,9	27,1
Нідерланди	5610,7	12,9
Німеччина	5414,3	12,5
Російська Федерація	3392,1	7,8
Австрія	2402,4	5,5
Франція	1528,1	3,5
Італія	972,4	2,2
Польща	785,9	1,8
США	698,9	1,6
Інші країни	10821,8	25,1

<sup>1</sup>Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополь та частини зони проведення антитерористичної операції.

Географічна структура міжнародного інвестування залишається достатньо стабільною. Список країн-інвесторів очолюють представники далекого зарубіжжя, які забезпечують майже 90% загальних обсягів надходжень. Найбільший сегмент (більше 60%) українського ринку займають інвестиції шести країн світу: Кіпру, Нідерландів, Німеччина, Росії, Австрії та Франції.

Інвестування іноземних держав в машинобудування здійснювалось переважно у досить малих розмірах, але разом з українськими інвесторами вдалося досягнути певного результату, що відображений в табл. 5.

Таблиця 5

**Індекс капітальних інвестицій за видами економічної діяльності (у відсотках до відповідного періоду попереднього року) [2]**

	2011	2012	2013	2014	2015
Машинобудування	141,6	107,5	100,3	79,4	85,9
Виробництво машин і устаткування	136,7	128,6	76,7	94,8	96,3
Виробництво електричного устаткування	95,4	106,4	148,5	60,2	97,2
Виробництво транспортних засобів та устаткування	144,2	116,2	110,9	84,1	126,8

Індекси інвестування в машинобудування показують, що в 2015 році, відбулось зростання на 6,5 % порівняно з минулим роком. Особливо значного результату було досягнуто у підгалузі виробництва транспортних засобів та устаткування у розмірі 126,8 %, що є різким зростанням зважаючи на найбільший спад (84,1%) у 2014 році. Щодо виробництва машин і устаткування та електричного устаткування, то тут прослідковується спад у розмірі 96,3 % та 97,2 % відповідно.

Згідно з представленими даними слід відзначити, що серед головних чинників у розвитку машинобудування і надалі залишається реалізація заходів інвестиційної стратегії, яка передбачає ефективне стимулювання, нагородження і використання як власних, так і залучення іноземних інвестиційних

ресурсів. За наявності даної стратегії виникає можливість і необхідність розроблення та здійснення програм відповідних до інноваційних процесів.

Від машинобудівників вимагається комплексний підхід до впровадження інновацій, оскільки причина низької конкурентоспроможності корениться не тільки в застарілих базових технологіях, але й у недостатньо високому рівні кваліфікації інженерів, дизайнерів і управлінців, а головне – у моделі організації та управління виробництвом. Для успішного розвитку інноваційного процесу необхідно займатися і економікою взагалі, і вільними економічними зонами та інноваційної інфраструктурою, і освітою.

**Висновок.** В галузі машинобудування загалом і на окремих підприємствах існує багато проблем, які вимагають виконання низки завдань:

- відсутність гарантованих державних замовлень підприємствам, безпосередньо підпорядкованих Міністерству промислової політики України;
- низька інвестиційна привабливість багатьох підприємств за територіальним розташуванням;
- недостатній інноваційний рівень промислового виробництва;
- нестача кваліфікованих кадрів інженерних та робітничих професій, передусім для підприємств, які реалізують інвестиційні проекти.

Таким чином, ефективна економічна діяльність як окремого підприємства, так і галузі машинобудування загалом реалізується завдяки здійсненню регулювання інвестиційної діяльності державного та недержавного сектору. Вибір правильних форм та методів регулювання діяльності суб'єктів господарювання в галузі машинобудування забезпечить активну інвестиційну політику та ефективну господарську діяльність підприємств.

### Література

1. Гавриш О.А. Інноваційний чинник конкурентоспроможності українських машинобудівних підприємств [Електронний ресурс] / О.А. Гавриш, С.М. Савченко // Ефективна економіка. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=464>
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)
3. Моїсеєнко Т.Є. Ресурсне забезпечення інноваційної діяльності підприємств : монографія / Т. Є. Моїсеєнко, С. В. Войтко. – К. : Альфа Реклама, 2014. – 160 с.
4. Промисловість Хмельниччини за 2005-2015 роки : стат. зб. / за ред. В.В. Скальського. – Хмельницький : Головне управління статистики в Хмельницькій області, 2015. – 151 с.

Надійшла 07.11.2016; рецензент: д. е. н. Лук'янова В. В.